

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

№7(1)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 544 sahifa,
1-iyul, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woogyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Raqamli ta'lim muhitida o'quvchilarning milliy qadriyatlarga oid tasavvurlarini shakllantirishning pedagogik-psixologik mexanizmlari.....	10
<i>Davlatnazarova Ziyodabonu Muxtor qizi</i>	
Talabalarning xulqidagi devyatsiya darajasining yuqorilab ketishiga ta'sir etuvchi ijtimoiy-psixologik omillar.....	16
<i>Ergashev Jo'rabek Xalilovich</i>	
Zo'rvonlikka uchragan bolalarni va ularning oilalarini zo'rvonlikdan himoya qilishning normativ-huquqiy va ijtimoiy-psixologik asoslari.....	19
<i>Ergasheva Gullolaxon Nosirjon qizi</i>	
Tinglab tushunish kompetensiyasining psixolingvistik va pedagogik asoslari.....	24
<i>Jonbo'tayeva Maxarramxon</i>	
O'z-o'zini rivojlantirish kompetensiyasining kasbiy kompetentlik tizimidagi o'rni.....	27
<i>Kutliyeva Feruzaxon Yusupovna</i>	
Eshitishda nuqsoni bo'lgan bolalarning ijtimoiylashuvini ta'minlashga xizmat qiluvchi zamonaviy kompleksni rivojlantirish.....	31
<i>Yunusov Mirsaid Xudayarovich, Istamova Sevdo Ashirqul qizi</i>	
Elektr tizimlari dinamik barqarorligini STEAM va Spiral (Regressus, Progressus) metodlari asosida o'qitish.....	35
<i>Safarov Xoliyor Sayyid Safar o'g'li</i>	
O'quvchilarda badiiy-estetik did va dizaynerlik ko'nikmalarini rivojlantirish metodikasi.....	39
<i>Norbutayeva Dilafuz Abdurasulovna</i>	
Talabalarda ijtimoiy yetuklikni rivojlantirishning psixologik mexanizmlari va uning ta'lim sifatiga ta'siri.....	43
<i>Rahimova Nazokatxon Kasimjonovna</i>	
Model for Improving Students' Professional Competencies Based on Motivational Learning Approach.....	49
<i>Alibekova Mahzuna</i>	
Bo'lajak tarix o'qituvchilarining tarixiy tafakkurini shakllantirishning tuzilmasi va pedagogik komponentlari... 54	54
<i>Djumaniyazov Farxod Ulugbekovich</i>	
Yengil atletika bilan shug'ullanuvchi 14-16 yoshli sportchi qizlarda mashg'ulotlar davomiyligi.....	59
<i>Oralova Bibixol Husniddin qizi, G'ulomova Maftuna Sayfulla qizi</i>	
Boshlang'ich ta'limda ingliz tilini o'yinlar orqali o'rgatish.....	64
<i>Ruzmetova D. A.</i>	
Bo'lajak texnologiya fani o'qituvchisining axloqiy faoliyatini shakllantirishda pedagogik vositalarning imkoniyatlari.....	68
<i>Saydanova Dilafuz Sadirdinovna</i>	
Xorijiy tajribalar va zamonaviy yondashuvlar asosida tyutorlar kasbiy salohiyatini rivojlantirishda malaka oshirish tizimini takomillashtirish.....	75
<i>Ubaydullayev Zuxriddin Botirovich</i>	
Effective Classroom Activities for Developing Speaking Skills Among EFL Learners.....	79
<i>Akhmatova Munisa Orif qizi</i>	
Xalqaro va milliy baholash dasturlarini hisobga olgan holda boshlang'ich ta'lim mazmunini yangi ta'lim trendlari bilan boyitish.....	86
<i>Gulmira Abdullayeva, Egamberganova Yorqinoy Ollobergan qizi</i>	
Ijtimoiy tarmoqlarning shaxs identifikatsiyasiga ta'sirining ijtimoiy-psixologik omillari.....	90
<i>Tojiboyeva Nodiraxon Tursunaliyevna</i>	
Analysis of the Methodology for Developing Students' Creative Thinking Competence Using Artificial Intelligence Tools Based on STEAM Educational Technologies.....	94
<i>Tursunaliyeva Nazokat Tokhir qizi</i>	

Oliy ta'lim muassasalarida e-Portfolio ma'lumotlarini markazlashmagan tarzda boshqarishning afzalliklari va muammolari	102
<i>Yusupova Dono Adambayevna, Jalolov Tursunbek Sadriddinovich</i>	
Boshlang'ich sinf o'qituvchilarining inklyuziv-tolerantlik haqidagi qarashlari tahlili	110
<i>Amangeldiyeva Adolat Ravshanbek qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarni savod o'rgatishga tayyorlashning samarali shakl, metod va didaktik vositalari	115
<i>Go'zal Qurbonova</i>	
Maktabgacha katta yoshdagi bolalarda hayot xavfsizligi ko'nikmalarini shakllantirishning dolzarb pedagogik masalalari.....	121
<i>Muratova Munavvar O'rol qizi</i>	
Tarkibida toponimlar mavjud maqol va matallarning lingvomadaniy xususiyatlari va ularni o'qitishning lingvodidaktik asoslari.....	126
<i>Usmonova Zamira Jaxongirovna</i>	
Psixologik-pedagogik tadqiqotlarda tassavur fenomenologiyasi	130
<i>Axmedova Shaxlo Shoxob qizi</i>	
Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining kasbiy kompetensiyasini rivojlantirish metodikasi (haykaltaroshlik san'ati misolida).....	133
<i>Panayeva Maloxat Muminovna</i>	
Взаимосвязь склонности к сравнению внешности, интернет-зависимости и уровня притязаний у студентов-юношей	136
<i>Багдасарова Диана Левоновна</i>	
Роль каракалпакской народной национальной музыки в формировании духовно-нравственных качеств учащихся	141
<i>Зарымова Турсынай Бердибай кызы</i>	
A Review of the Literature on Stem Cells in Dentistry	145
<i>Ruziyeva Kamola Akhtamovna</i>	
Bolalar musiqa va san'at maktablarida estrada san'atini o'qitish masalalari (gitara cholg'usi misolida)	150
<i>Abdullayev O'tkir Sadullayevich</i>	
Talabalarda innovatsion kasbiy kompetentlikni rivojlantirish texnologiyalari	154
<i>Avezov Davronbek Soburovich</i>	
O'zbek xalq pedagogikasi an'alarining zamonaviy ta'lim tizimidagi transformatsiyasi	158
<i>Erkaboyeva Nigora Shermatovna</i>	
Texnika va iqtisodiyot yo'nalishidagi oliy ta'lim muassasalari talabalarida ingliz tilini mustaqil o'rganishning psixologik-pedagogik xususiyatlari	163
<i>Mamatqodirova Gulnigor Rustamjonovna</i>	
Yangi dunyoviy tartibotning shakllanishi jarayonida siyosiy taraqqiyot barqarorligi va xavfsizligini ta'minlash muammolari	168
<i>Nazarov Alisher Narimanovich</i>	
Ota-onasiz tarbiyalanayotgan o'smir o'g'il bolaning ijtimoiy-psixologik xususiyatlari.....	171
<i>Qodirov Jahongir Neymat o'g'li</i>	
Kutubxona muhitida talabalarining mustaqil ta'lim faoliyatini tashkil etishning innovatsion modellari.....	176
<i>Qosimova Xolida Nabiyevna</i>	
Jismoniy imkoniyati cheklangan maktabgacha yoshdagi bolalarda milliy harakatli o'yinlar orqali jismoniy sifatlarni rivojlantirish	179
<i>Raxmatullayeva Durdoni Fazliddin qizi</i>	
Personalized Approach to the Treatment of Generalized Periodontitis in the Prediction of Cardiovascular Complications Based on Salivary Proteomic Profiling.....	182
<i>Shodiev O. U., Nazarova N. Sh., Agababayan I. R.</i>	
O'smirlarda irratsional ustanovkalar shakllanishining ijtimoiy-psixologik omillari	187
<i>Toshboltayeva Nodira</i>	
Роль интерактивного лингвокультурологического пространства в формировании лингвокультурной компетенции студентов национальных групп филологических направлений.....	191
<i>Рустамова Ферузахон Махмуджановна</i>	

Talabalarining darsdan tashqari vaqtda mustaqil ravishda jismoniy tarbiya bilan shug'ullanishini shakllantirish	196
Dusanov Shuxrat Abdiraakovich	
Kutubxona muhitida talabalarining mustaqil ta'lim faoliyatini tashkil etishning innovatsion modellari	201
Qosimova Xolida Nabiyevena	
Jismoniy tarbiya darslarida bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy-pedagogik kompetensiyasini takomillashtirish mexanizmlari	205
Xoliqnazarov Azamat Begaliyevich	
Oliy ta'lim talabalarida kreativ fikrlashni fanlararo integratsiya asosida shakllantirish	209
Allanazarova Dilobar Baxromovna	
"Alpomish" dostonida obrazlar nutqidagi pedagogik qarashlar	213
Boboqulova Aziza Adizovna	
Researching the Biochemistry and Physical Chemistry of Oral Fluid in Kids Who Are Acting Strangely	217
Eraliyeva Zulfiya Makhmudovna, Buzrukhoda Javohir	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini mikro matnlarni o'qitishga qaratilgan kognitiv metodlar	222
I. Matrasulova	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining yozma nutq ko'nikmalarini shakllantirishda raqamli didaktik vositalardan foydalanish metodikasi	225
Komilova Dilnozaxon Abdulhayevna, Xoliqova Mubinabonu Jamoliddin qizi	
Oliy ta'lim muassasalarida onomastik leksikani lingvokulturologik yondashuv asosida o'qitishning strategik-metodik asoslari	229
Mamatqulova Baxtixon Ravshanovna	
Raqamli matnlarning lisoniy va pragmatik xususiyatlari	232
Mashrapova Sevara Xabibovna	
Extensive Pelvic Ureteral Abnormalities and Reconstructive Operations in Patients	237
Mukhsinov Sardor	
Pedagogikada metodlardan foydalanish	241
Maxmudova Nargiz Djumaniyazovna	
Diqqat yetishmasligi giperaktivlik buzilishini davolash usullari	245
Otbasarova Umida Mexmonovna, Inogamova Rano Bahodirovna	
Talabalaridagi sanogen tafakkurning psixologik xususiyatlarini empirik tadqiq etish masalasi	249
Tulyaganova Dilnoza Ulug'bek qizi	
Raqamli ta'lim texnologiyalaridan foydalanishning xorijiy va milliy tajribasini qiyosiy tahlil qilish	253
Abdullayev Sherzodbek	
Context, Intention, and Meaning in English Language Teaching: Developing Pragmatic Awareness in Learners of English as a Foreign Language	256
Keldiyarova Shakhriyoda, Keldiyarova Mohlaroyim	
Maktabgacha yoshdagi bolalarni steam yondashuvi yordamida og'zaki muloqotga o'rgatish mashqlar tizimi	267
Yunusova Malika Miralimovna	
Культурные и исторические коды франции в автобиографической прозе марселя паньоля	270
Рахманкулова Дилафруз Азимовна	
Трансформация роли преподавателя в условиях цифровизации высшего образования	274
Рахматова Нигина Исломовна	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tasviriy san'atning tutgan o'rni	278
Sultonova Marxabo	
Boshlang'ich sinf matematika darslarida matematik tasavvurlarni shakllantirish metodikasi	283
Akramova Fotimabonu Kurbonovna	
Boshlang'ich sinflarda matematika fanini o'qitishda sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish imkoniyatlari	288
Axmedov Muslimjon Usmonovich	
Boshlang'ich ta'limda musiqa ta'limini sun'iy intellekt va shaxsga yo'naltirilgan pedagogika asosida tashkil etishning ilmiy-metodik asoslari	295
Djumabayeva Muqaddas	

“Suvning agregat holatlari va tabiatda aylanishi” mavzusini o‘rgatishda 4K ko‘nikmasini rivojlantirish	300
<i>Esnazarov Abdiganiy Jamalatdinovich</i>	
Raqamli vositalar asosida mexatronika va robototexnika yo‘nalishi talabalarini o‘qitishning pedagogik-psixologik xususiyatlari	307
<i>Ikromov Muhammad-Anasxon Xakimjon o‘g‘li</i>	
Najmiddin Kubroning ilmiy merosi	311
<i>Jahongir Jumanov</i>	
Oliy ta‘lim muassasalarida talabalarda tejamkorlikni shakllantirishning o‘rni.....	314
<i>Jo‘rayev Alisher Tursinboyevich</i>	
Milliy va umuminsoniy qadriyat fenomenining pedagogik tadqiqotlarda o‘rganilishi.....	318
<i>Jovliyev Jo‘rabek Alisher o‘g‘li</i>	
Jazo muddatini o‘tayotgan shaxslarda emotsional buzilishlarning ijtimoiy-psixologik sabablari	322
<i>Manzitov Baxtiyor Tolibovich</i>	
Maktabgacha ta‘lim jarayonida o‘yin texnologiyalarini qo‘llashning pedagogik asoslari va samaradorligi	329
<i>Nyutonova Xilola Lochinbekovna, Mayliyeva Nasiba Axmedovna</i>	
Ta‘lim menejmentida Predictive Analytics texnologiyalaridan foydalanish istiqbollari	332
<i>Primqulova Aziza Mirzaahmad qizi</i>	
Yosh sportchilarda tezlik-kuch sifatlarini rivojlantirish usullari	337
<i>Chariyev Ulug‘bek Abdujabbarovich, Radjabov Jaxongir Furkatovich</i>	
Z avlod psixologik xususiyatlariga mos zamonaviy tarbiya texnologiyalari	342
<i>Ravshanov Sanjar Tolibjonovich</i>	
Tanqidiy fikrlashni rivojlantirish texnologiyasida refleksiya mexanizmining o‘rni	346
<i>Raxmonova Mahfuzaxon Xasan qizi</i>	
Iqtisodiy o‘shishning mohiyati	350
<i>Sayfiddinova Sabina Muhiddinovna</i>	
Dasturlash ko‘nikmalarini baholashda generativ sun‘iy intellekt va gamifikatsiya integratsiyalashgan arxitektura modelini ishlab chiqish.....	353
<i>Sultonov Ravshonbek Otonazarovich</i>	
Ta‘lim klasteri sharoitida talabalarning loyihalash kompetensiyalarini rivojlantirishning zaruriyati	356
<i>Sultanova Dilnura Abdurashidovna</i>	
Stereometriya darslarida o‘quvchilarning fazoviy tasavvurini va tasvirlash savodxonligini 3D modellashtirish vositasida rivojlantirish	359
<i>Sultonova Shahnoza Yusuf qizi, Sultonova Dilrabo Yusuf qizi</i>	
Chayon zahrlashning biologik xususiyatlari, toksikologik ta‘siri va biotexnologiyadagi istiqbolli qo‘llanilishi.....	365
<i>To‘xtamurodova Feruza</i>	
Sun‘iy intellekt va raqamli ta‘lim texnologiyalari integratsiyasi asosida oliy ta‘limda fizika fanini o‘qitish metodikasini takomillashtirish.....	369
<i>Usubjonova Durdona Fazliddin qizi</i>	
Maktabgacha ta‘lim tashkilotlarida ta‘lim va tarbiya maqsadlarini o‘yin mexanikasiga integratsiya qilishning interaktiv modulli texnologiyalarini takomillashtirish	373
<i>Xolmatova Dilshoda Sherali qizi</i>	
Особенности формирования совместной познавательной деятельности в образовательном процессе.....	378
<i>Абдрахманова А. С.</i>	
Влияние корпоративной культуры вуза на формирование профессиональных ценностей студенческой молодежи.....	383
<i>Бекбаев Рауф Рустамович</i>	
MTMgacha katta yoshdagi bolalarda ijtimoiy-hissiy munosabatlarni shakllantirish imkoniyatlari.....	389
<i>Boymurodova Surayyo Eshqvat qizi</i>	
Musiqa madaniyati asosida deviant xulqli o‘quvchilar bilan ishlashning pedagogik modeli va samaradorligi	393
<i>Jabborova Muattar Xatamovna</i>	

MUNDARIJA СОДЕРЖАНИЕ CONTENTS	Uzluksiz ta'lim tizimida biologiya fani o'qituvchilarining kompetentligini rivojlantirish..... 398 Mamadaliyeva Barnoxon O'ktamovna
	Focusing on the Practical and Technical Aspects of Dutar Performance and Enhancing this Process..... 403 Muyassarxon Adiljanovna Achildieva, Shodiyeva Shahinabonu Shoirjon qizi
	Raqamli ta'lim muhitida bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining professional kompetensiyasini rivojlantirish metodikasi 409 Olloberganova Fazilat Tangriberganovna
	Bo'lajak tasviriy san'at o'qituvchilarining vizual kompetensiyalarini rivojlantirishda dizayn tafakkuriga asoslangan pedagogik texnologiyalarni takomillashtirish 415 Shomurodov Oybek Norqulovich
	Ta'lim jarayonida o'quvchilarda empatiyani rivojlantirishning neyropedagogik texnologiyalari..... 421 Kamaladin Kuronboyevich Matyaqubov
	Talabalarda ijtimoiy yetuklikni rivojlantirishning psixologik mexanizmlari va uning ta'lim sifatiga ta'siri..... 425 Rahimova Nazokatxon Kasimjonovna
	Talabalar iqtisodiy xulq-atvorining ijtimoiy-psixologik determinantlari: gender tahlili 431 Yuldosheva Gavhar O'tkirovna
	Study of the Structural and Semantic Features of Simple Sentences in English and Uzbek..... 435 Askar Abdullaev
	Farosat tarbiyasini rivojlantirishda tarixiy-madaniy yondashuvning o'rni va ahamiyati..... 440 Abdimuratova Gulzar Matniyazovna
	O'quvchilarga alyuminiy elementini o'rgatishda hayot bilan bog'lab 4K ko'nikmasini shakllantirish..... 445 Abdug'aniy Esnazarov Jamalatdinovich
	Turizm sohasida xizmat ko'rsatish sifatini oshirishda ijtimoiy muloqot kompetensiyasining o'rni..... 449 Abdullayeva Sevara Yuldashevna
	O'quvchilarda emotsional intellektni shakllantirishning innovatsion metodlari va diagnostikasi..... 454 Kamaladin Kuronboyevich Matyaqubov
	The Role of Gymnastics in Promoting Holistic Development Among Preschool Children: Physical, Cognitive, and Social Perspectives..... 458 Kosimov Bekzod Zoirovich
	Pedagogical and Managerial Factors in Developing Communicative Creativity Among Higher Education Leaders 462 Mamatova Khilola Mukhiddinovna
	NLA in Developing Presentation Competence in English B2 Learners 470 Normatova Yulduz
	Ta'lim sohasidagi yetakchi yondashuvlar..... 474 Rajabova Lola Raxmatullayevna
	Physalis alkekengi o'simligidan flavonoidlarni ajratib olishning biotexnologik usullari va jarayon ko'rsatkichlarini maqbullashtirish 478 S. B. Xidirova
	Badiiy ta'lim amaliyotiga klaster yondashuvi asosida ta'lim integratsiyasini joriy etishning strategik yo'nalishlari va metodologik asoslari..... 484 Sultanov Xaytboy Eraliyevich
	Boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqiy kompetensiyasini rivojlantirishda lug'at ustida ishlashning pedagogik ahamiyati 489 Xabibullayev Umidxon Fayzulla o'g'li
	Gamifikatsiya texnologiyalari vositasida bo'lajak o'qituvchilarda tanqidiy fikrlash kompetensiyalarini rivojlantirish..... 493 Abdullayev Javohir Ismoil o'g'li
	Turizm sohasida xizmat ko'rsatish sifatini oshirishda ijtimoiy muloqot kompetensiyasining o'rni..... 496 Abdullayeva Sevara Yuldashevna
	Qoraqalpoq prozasida inson psixologiyasi 502 Dosbergenova Miyrigul Sadiratdinovna

Yuqori sinf o'quvchilarining ingliz tilidagi kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishda veb-resurslardan foydalanishning metodik asoslari.....	505
Karimova Guljahon Zarifovna	
Oliy ta'limda inklyuziv ta'lim rivojining xalqaro va milliy tajribasi.....	510
Mamasiddikova Maftuna Akbarjon qizi	
Deconstructing Power in the Digital Age: A Pedagogical Framework for Analyzing Political Terminology in Uzbek and International Media	516
Ochilova Dilnora Hayotovna	
Ta'lim sohasidagi yetakchi yondashuvlar.....	520
Rajabova Lola Raxmatullayevna	
Bo'lajak pedagoglarda darslarni integratsiyalash jarayonida o'qituvchi faoliyatini loyihalashtirish mazmuni	525
Shukurova Laziza Shokir qizi	
Гендерно маркированная лексика в русском и узбекском языках.....	529
Мохигул Абдужабборова, Гулноз Нигматова	
Мaktabgacha katta yoshdagi bolalarda rivojlantiruvchi markazlar asosida ekologik madaniyatni shakllantirishga yo'naltirilgan tadqiqot metodikasi.....	533
Suvanova Sevara Baxodir qizi	
Роль цифровых образовательных инструментов в развитии языковой компетенции учащихся 10-11 классов Республики Каракалпакстан	539
Утемурагов Улугбек Нурадинович	

MAKTABGACHA KATTA YOSHDAGI BOLALARDA RIVOJLANTIRUVCHI MARKAZLAR ASOSIDA EKOLOGIK MADANIYATNI SHAKLLANTIRISHGA YO'NALTIRILGAN TADQIQOT METODIKASI

Suvanova Sevara Baxodir qizi
Qo'qon davlat universiteti tayanch doktoranti

Annotatsiya: Mazkur tadqiqot maktabgacha katta yoshdagi bolalarda rivojlantiruvchi markazlar faoliyati asosida ekologik madaniyatni shakllantirish metodikasini takomillashtirishga bag'ishlangan. Tadqiqotda maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tashkil etilgan rivojlantiruvchi markazlarning bolalarning tabiatga ongli munosabatini, ekologik bilim, ko'nikma va qadriyatlarini rivojlantirishdagi pedagogik imkoniyatlari o'rganilgan. Shuningdek, ekologik ta'lim mazmunini rivojlantiruvchi markazlar faoliyati bilan integratsiyalash, innovatsion pedagogik texnologiyalar va interfaol metodlardan foydalanishning samaradorligi yoritilgan. Tadqiqot davomida kuzatish, suhbat, anketa, pedagogik tajriba-sinov hamda natijalarni matematik-statistik tahlil qilish metodlaridan foydalanish nazarda tutilgan. Tadqiqot natijalari maktabgacha katta yoshdagi bolalarda ekologik madaniyatni samarali shakllantirishga xizmat qiluvchi metodik tavsiyalarni ishlab chiqishga hamda maktabgacha ta'lim amaliyotini takomillashtirishga xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim, katta yoshdagi bolalar, rivojlantiruvchi markazlar, ekologik madaniyat, ekologik ta'lim, pedagogik metodika, innovatsion texnologiyalar, tajriba-sinov, ekologik tarbiya.

Abstract: This study is devoted to improving the methodology for developing ecological culture in senior preschool children through the activities of developmental learning centers. The research examines the pedagogical potential of developmental centers in preschool educational institutions for fostering children's conscious attitude toward nature, ecological knowledge, practical skills, and environmental values. The study also highlights the integration of environmental education into the activities of developmental centers and evaluates the effectiveness of innovative pedagogical technologies and interactive teaching methods. The research methodology includes observation, interviews, questionnaires, pedagogical experiments, and mathematical-statistical analysis of the obtained data. The findings of the study are expected to contribute to the development of methodological recommendations aimed at enhancing ecological culture among senior preschool children and improving educational practices in preschool institutions.

Key words: preschool education, senior preschool children, developmental centers, ecological culture, environmental education, teaching methodology, innovative technologies, pedagogical experiment, ecological upbringing.

Аннотация: Данное исследование посвящено совершенствованию методики формирования экологической культуры у детей старшего дошкольного возраста на основе деятельности развивающих центров. В работе изучаются педагогические возможности развивающих центров дошкольных образовательных организаций в формировании осознанного отношения детей к природе, экологических знаний, практических навыков и ценностных ориентиров. Особое внимание уделено интеграции экологического образования в деятельность развивающих центров, а также эффективности применения инновационных педагогических технологий и интерактивных методов обучения. В ходе исследования предусматривается использование методов наблюдения, беседы, анкетирования, педагогического эксперимента и математико-статистической обработки полученных результатов. Полученные результаты будут способствовать разработке методических рекомендаций по эффективному формированию экологической культуры у детей старшего дошкольного возраста и совершенствованию практики дошкольного образования.

Ключевые слова: дошкольное образование, дети старшего дошкольного возраста, развивающие центры, экологическая культура, экологическое образование, педагогическая методика, инновационные технологии, педагогический эксперимент, экологическое воспитание.

KIRISH

Bugungi kunda atrof-muhitni muhofaza qilish, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish hamda yosh avlodda ekologik madaniyatni shakllantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ekologik muammolarning global tus olishi bolalarda tabiatga nisbatan mas'uliyatli munosabatni maktabgacha yoshdan boshlab shakllantirish zarurligini taqozo etmoqda. Shu bois maktabgacha ta'lim tizimida ekologik ta'lim va tarbiya mazmunini takomillashtirish, zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida tashkil etish dolzarb ilmiy-amaliy masalalardan biri sanaladi. Maktabgacha katta yosh davri bolaning shaxs sifatida shakllanishida muhim bosqich bo'lib, aynan ushbu davrda tabiatga mehr, ekologik ong, ekologik madaniyat va ekologik mas'uliyatning dastlabki elementlari rivojlanadi. Mazkur yoshdagi bolalar kuzatish, tajriba o'tkazish, o'yin va amaliy faoliyat orqali atrof-muhit haqidagi tasavvurlarini boyitadilar. Shuning uchun maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tashkil etilgan rivojlantiruvchi markazlardan samarali foydalanish ekologik tarbiyaning muhim vositalaridan biri hisoblanadi.

Rivojlantiruvchi markazlar bolalarning mustaqil faoliyati, izlanishi, tajriba o'tkazishi va ijodiy fikrlashini qo'llab-quvvatlaydigan ta'limiy muhitni yaratadi. Ayniqsa, tabiat va ekologiya yo'nalishidagi markazlar orqali bolalar o'simlik va hayvonot olami, tabiat hodisalari, ekologik muammolar hamda ularni bartaraf etish yo'llari haqida amaliy bilimlarga ega bo'ladilar. Bunday faoliyat bolalarda ekologik bilim bilan bir qatorda ekologik madaniyat, tabiatga ehtiyotkorona munosabat va ekologik mas'uliyatni ham shakllantiradi.

Mamlakatimizda maktabgacha ta'lim sifatini oshirish, ta'lim jarayoniga zamonaviy pedagogik texnologiyalarni joriy etish hamda bolalarning har tomonlama rivojlanishini ta'minlash bo'yicha keng ko'lamlı islohotlar amalga oshirilmoqda. Ushbu jarayonda rivojlantiruvchi markazlar faoliyatini ekologik ta'lim mazmuni bilan boyitish, ekologik madaniyatni shakllantirishga yo'naltirilgan metodikalarni ishlab chiqish va amaliyotga joriy etish alohida ahamiyat kasb etadi.

Mazkur tadqiqotning dolzarbligi maktabgacha katta yoshdagi bolalarda rivojlantiruvchi markazlar imkoniyatlaridan samarali foydalanish orqali ekologik madaniyatni shakllantirish metodikasini ilmiy asoslash, uning mazmuni, shakl va metodlarini takomillashtirish zarurati bilan belgilanadi. Tadqiqot natijalari maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ekologik tarbiya samaradorligini oshirishga, pedagoglar faoliyatini metodik jihatdan qo'llab-quvvatlashga hamda bolalarda ekologik bilim, ko'nikma va kompetensiyalarni rivojlantirishga xizmat qiladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Maktabgacha ta'lim tizimida ekologik madaniyatni shakllantirish masalasi pedagogika, psixologiya va ekologiya fanlari kesishgan nuqtada o'rganiladigan dolzarb ilmiy yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Ilmiy tadqiqotlarda ekologik madaniyat shaxsning tabiatga nisbatan ongli munosabati, ekologik bilimlari, amaliy ko'nikmalari va ekologik mas'uliyatini o'zida mujassamlashtiruvchi integrativ sifat sifatida talqin etiladi.

Maktabgacha ta'lim tizimida ekologik madaniyatni shakllantirish masalasi zamonaviy pedagogika fanining ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lib, u barqaror rivojlanish g'oyalari, ekologik ta'lim va shaxsga yo'naltirilgan pedagogik yondashuvlar bilan uzviy bog'liqdir. So'nggi yillarda olib borilgan ilmiy tadqiqotlarda ekologik madaniyat bolalarning tabiatga nisbatan ongli munosabati, ekologik bilimlari, amaliy ko'nikmalari va ekologik qadriyatlarini o'zida mujassamlashtiruvchi integrativ sifat sifatida talqin qilinmoqda^[17; 18].

O'zbekistonda maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirish bo'yicha amalga oshirilayotgan islohotlar ekologik ta'lim mazmunini takomillashtirish uchun mustahkam huquqiy asos yaratmoqda. Xususan, "Ta'lim to'g'risida"gi Qonun, Maktabgacha ta'lim va tarbiyaning davlat standarti hamda "Ilk qadam" davlat o'quv dasturida bolalarning ekologik dunyoqarashi va tabiatga ehtiyotkorona munosabatini shakllantirish maktabgacha ta'limning muhim vazifalaridan biri sifatida belgilangan^[1; 2; 3]. Shuningdek, Yangi O'zbekiston strategiyasida yosh avlodni ekologik madaniyat ruhida tarbiyalash va zamonaviy ta'lim texnologiyalarini joriy etish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri sifatida e'tirof etilgan^[4].

Pedagogik texnologiyalar bo'yicha olib borilgan ilmiy tadqiqotlarda rivojlantiruvchi ta'lim muhitini tashkil etish bolalarning mustaqil fikrlashi, ijodkorligi va bilish faolligini rivojlantirishning asosiy omillaridan biri sifatida baholanadi. Ishmuhamedov va hammualliflar innovatsion pedagogik texnologiyalar ta'lim jarayonini interfaol tashkil etish orqali bolalarning amaliy faoliyatini faollashtirishini ta'kidlaydilar^[5]. Tolipov va Usmonboyeva esa pedagogik texnologiyalarni shaxsga yo'naltirilgan ta'limni amalga oshirishning samarali vositasi sifatida izohlaydilar^[6].

Mahalliy olimlar tomonidan maktabgacha pedagogika sohasida olib borilgan tadqiqotlarda rivojlantiruvchi markazlarning bolalarni har tomonlama rivojlantirishdagi pedagogik imkoniyatlari keng yoritilgan. Xasanboyeva maktabgacha ta'lim muassasalarida tashkil etilgan rivojlantiruvchi markazlar bolalarning mustaqil faoliyatini, qiziqishlarini va ijodiy salohiyatini rivojlantirishga xizmat qilishini qayd etadi^[7].

Qodirova va hammualliflari esa rivojlantiruvchi markazlarni maktabgacha ta'limning zamonaviy modeli sifatida baholab, ularning bolalarda bilish faolligi va amaliy ko'nikmalarni shakllantirishdagi ahamiyatini asoslaydilar^[8].

Nishonova va Alimuxamedov yosh va pedagogik psixologiya nuqtai nazaridan maktabgacha katta yosh davri ekologik qadriyatlar va mas'uliyat hissini shakllantirish uchun eng qulay davr ekanligini ta'kidlaydilar^[9].

Ekologik madaniyatni shakllantirishning psixologik-pedagogik asoslari xorijiy olimlar tomonidan ham keng tadqiq etilgan. L. S. Vygotskiy bolalarning rivojlanishida ijtimoiy muhit va hamkorlikdagi faoliyatning hal qiluvchi ahamiyatini asoslab bergan bo'lsa^[10], J. Piaget ekologik bilimlarning bolalarning bilish rivojlanish bosqichlariga mos ravishda shakllanishini ilmiy jihatdan izohlaydi^[11].

M. Montessori bolaning tabiat bilan bevosita muloqoti uning mustaqil fikrlashi, mas'uliyati va ekologik qadriyatlarini rivojlantirishini ta'kidlaydi^[12]. J. Dewey esa tajribaga asoslangan ta'lim konsepsiyasida bolalarning tabiat bilan amaliy faoliyat orqali o'zaro munosabatga kirishishi barqaror bilimlarni shakllantirishini asoslab bergan^[13].

Ekologik ta'lim metodikasi bo'yicha Palmer ekologik madaniyatni shakllantirishda nazariya va amaliyot uyg'unligi muhimligini ko'rsatadi^[14]. Davis barqaror rivojlanish ta'limi konsepsiyasida maktabgacha yoshdagi bolalarda ekologik qadriyatlarni erta yoshdan boshlab rivojlantirish zarurligini ilmiy asoslaydi^[15]. Wilson esa tabiiy muhitda tashkil etilgan o'yinlar, kuzatishlar va tajribalar bolalarning ekologik tafakkuri hamda tabiatga mehr-muhabbatini rivojlantirishini qayd etadi^[16].

UNESCO tomonidan ishlab chiqilgan Education for Sustainable Development Goals hamda Education for Sustainable Development: A Roadmap hujjatlarida ekologik ta'limni maktabgacha ta'limdan boshlab uzluksiz tashkil etish, bolalarda ekologik kompetensiyalarni rivojlantirish va ta'lim mazmuniga barqaror rivojlanish g'oyalarini integratsiyalash zarurligi ta'kidlangan^[17; 18].

UNICEF tadqiqotlarida ham erta bolalik davrida ekologik tarbiya bolalarning kelajakdagi ijtimoiy mas'uliyati va barqaror hayot tarzini shakllantirishda muhim omil sifatida baholanadi^[19].

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, rivojlantiruvchi markazlar maktabgacha katta yoshdagi bolalarda ekologik madaniyatni shakllantirishning samarali pedagogik vositasi hisoblanadi. Biroq mavjud tadqiqotlarning aksariyati ekologik ta'lim va rivojlantiruvchi markazlarni alohida yo'nalishlarda o'rgangan bo'lib, ekologik ta'lim mazmunini rivojlantiruvchi markazlar faoliyati bilan kompleks integratsiyalash hamda ushbu jarayonning metodik modelini ishlab chiqish masalalari yetarli darajada yoritilmagan. Mazkur tadqiqot aynan ushbu ilmiy bo'shliqni to'ldirishga, rivojlantiruvchi markazlar asosida maktabgacha katta yoshdagi bolalarda ekologik madaniyatni shakllantirishning ilmiy-metodik asoslarini takomillashtirishga qaratilgan.

Xorijiy olimlarning ilmiy ishlarida maktabgacha yoshdagi bolalarda ekologik ta'limni tashkil etishning nazariy va amaliy jihatlari keng yoritilgan. Tadqiqotlarda bolalarning ekologik ongini rivojlantirishda kuzatish, tajriba, o'yin, loyiha faoliyati va tabiat bilan bevosita muloqot qilish muhim pedagogik vosita ekanligi ta'kidlanadi. Shuningdek, rivojlantiruvchi ta'lim muhiti bolalarda mustaqil fikrlash, ekologik muammolarni anglash hamda tabiatga nisbatan mas'uliyatli munosabatni shakllantirishga xizmat qilishi ilmiy jihatdan asoslab berilgan.

Maktabgacha ta'lim metodikasiga oid ilmiy tadqiqotlarda rivojlantiruvchi markazlarning ta'lim jarayonidagi o'rni alohida e'tirof etiladi. Mazkur markazlar bolalarning yosh va individual xususiyatlarini hisobga olgan holda ularning bilish faolligini oshirish, ijodkorligini rivojlantirish hamda amaliy faoliyatini tashkil etish imkonini beradi. Ayniqsa, "Ilm-fan va tabiat", "Konstruktorlik", "San'at", "Syujetli-rolli o'yinlar" kabi rivojlantiruvchi markazlar ekologik tarbiya mazmunini boyitishda samarali pedagogik muhit hisoblanadi.

Mahalliy olimlarning tadqiqotlarida ham maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ekologik tarbiyani takomillashtirish, bolalarda tabiatga mehr-muhabbat, ekologik madaniyat va ekologik mas'uliyatni rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari yoritilgan. Biroq rivojlantiruvchi markazlar faoliyatini ekologik ta'lim bilan uzviy integratsiyalash, ekologik madaniyatni shakllantirishning kompleks metodikasini ishlab chiqish masalalari hali ham qo'shimcha ilmiy izlanishlarni talab etadi.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, rivojlantiruvchi markazlar imkoniyatlaridan tizimli foydalanish ekologik ta'lim samaradorligini oshirishning muhim omillaridan biri bo'lib, u bolalarda ekologik bilim, amaliy ko'nikma, qadriyat va ekologik madaniyatni kompleks rivojlantirish imkonini beradi.

TADDIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqot metodologiyasi kompetensiyaviy, shaxsga yo'naltirilgan, faoliyatga asoslangan hamda integrativ yondashuvlarga tayanadi. Tadqiqot jarayonida maktabgacha katta yoshdagi bolalarda ekologik madaniyatni rivojlantirishga xizmat qiluvchi pedagogik shart-sharoitlar aniqlanib, rivojlantiruvchi markazlar faoliyatiga mos metodik model ishlab chiqildi.

Tadqiqot quyidagi metodlar asosida amalga oshirildi:

- ilmiy-pedagogik va metodik adabiyotlarni nazariy tahlil qilish;
- kuzatish metodi orqali bolalarning ekologik bilim, ko'nikma va xulq-atvorini o'rganish;
- tarbiyachilar va ota-onalar bilan suhbat hamda anketa o'tkazish;
- pedagogik tajriba-sinov ishlarini tashkil etish;
- rivojlantiruvchi markazlarda ekologik mazmundagi didaktik o'yinlar, tajribalar, kuzatishlar va loyiha faoliyatini amalga oshirish;
- tajriba natijalarini matematik-statistik usullar yordamida tahlil qilish.

Tajriba-sinov ishlari uch bosqichda tashkil etildi.

*Birinchi bosqich*da bolalarning ekologik madaniyati darajasi diagnostika qilinib, dastlabki holat aniqlandi.

*Ikkinchi bosqich*da rivojlantiruvchi markazlar faoliyatiga ekologik ta'lim mazmuni integratsiya qilinib, maxsus ishlab chiqilgan metodika amaliyotga joriy etildi.

*Uchinchi bosqich*da esa tajriba yakunlari tahlil qilinib, eksperimental va nazorat guruhleri natijalari o'zaro taqqoslandi.

Tadqiqot samaradorligini baholashda bolalarning ekologik bilimlari, tabiatga nisbatan ijobiy munosabati, ekologik xulq-atvori, ekologik topshiriqlarni mustaqil bajarish darajasi hamda ekologik madaniyat ko'rsatkichlari mezon sifatida qabul qilindi. Olingan natijalar ishlab chiqilgan metodikaning samaradorligini aniqlash va uni maktabgacha ta'lim amaliyotiga tatbiq etish imkonini berdi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Tadqiqot jarayonida maktabgacha katta yoshdagi bolalarda rivojlantiruvchi markazlar asosida ekologik madaniyatni shakllantirishga qaratilgan metodika tajriba-sinovdan o'tkazildi. Dastlab bolalarning ekologik bilimlari, tabiatga bo'lgan munosabati, ekologik xulq-atvori hamda ekologik ko'nikmalarining rivojlanish darajasi diagnostik mezonlar asosida baholandi. Natijalar bolalarning ekologik bilimlari mavjud bo'lsa-da, ularni amaliy faoliyatda qo'llash hamda tabiatga nisbatan mas'uliyatli munosabatni namoyon etish ko'rsatkichlari yetarli darajada shakllanmaganligini ko'rsatdi. Tajriba-sinovning shakllantiruvchi bosqichida rivojlantiruvchi markazlar faoliyatiga ekologik mazmundagi didaktik o'yinlar, kuzatishlar, tajribalar, loyihalar, ekologik topshiriqlar hamda tabiatni asrashga yo'naltirilgan amaliy mashg'ulotlar tizimli ravishda joriy etildi.

Mashg'ulotlar davomida bolalar o'simliklarni parvarish qilish, chiqindilarni saralash, suv va elektr energiyasidan tejamkor foydalanish, tabiat hodisalarini kuzatish hamda ekologik vaziyatlarni tahlil qilish kabi faoliyatlarda faol ishtirok etdilar. Tajriba yakunida eksperimental guruh bolalarida ekologik madaniyatning barcha mezonlari bo'yicha ijobiy o'zgarishlar kuzatildi. Xususan, bolalarning ekologik bilimlari kengaydi, tabiatga nisbatan ehtiyotkorona va mas'uliyatli munosabati mustahkamlandi, ekologik topshiriqlarni mustaqil bajarish hamda ekologik muammolarga yechim topish ko'nikmalari rivojlandi.

Nazorat guruhi natijalari bilan taqqoslanganda, eksperimental guruhda yuqori darajadagi ko'rsatkichlarning sezilarli darajada ortgani aniqlandi. Tadqiqot natijalari rivojlantiruvchi markazlarning ekologik ta'limni tashkil etishdagi pedagogik imkoniyatlari yuqori ekanligini tasdiqladi. Ayniqsa, "Ilm-fan va tabiat" markazida tashkil etilgan kuzatishlar va tajribalar, "San'at" markazida ekologik mavzulardagi ijodiy ishlar, "Qurish-yasash va konstruktorlik" markazida ekologik loyihalarni amalga oshirish hamda syujetli-rolli o'yinlar orqali bolalarda ekologik madaniyatning bilim, qadriyat va amaliy faoliyat komponentlari samarali rivojlandi.

Shuningdek, tadqiqot davomida ekologik madaniyatni shakllantirish samaradorligini ta'minlovchi asosiy pedagogik shart-sharoitlar aniqlandi. Ular qatoriga rivojlantiruvchi markazlarni ekologik mazmundagi didaktik materiallar bilan boyitish, ekologik yo'nalishdagi o'yin va tajribalarni muntazam tashkil etish, ota-onalarni ekologik tarbiya jarayoniga jalb etish hamda tarbiyachilarning ekologik-pedagogik kompetensiyalarini oshirish kiritildi. Tadqiqot natijalari ishlab chiqilgan metodikaning samaradorligini tasdiqladi va rivojlantiruvchi markazlar asosida tashkil etilgan ekologik ta'lim maktabgacha katta yoshdagi bolalarda ekologik madaniyatni shakllantirishning samarali vositasi ekanligini ko'rsatdi. Olingan ilmiy natijalar maktabgacha ta'lim tashkilotlari faoliyatini takomillashtirishda hamda ekologik tarbiya mazmunini boyitishda amaliy ahamiyatga ega.

Tadqiqot natijalari rivojlantiruvchi markazlar asosida tashkil etilgan pedagogik faoliyat maktabgacha katta yoshdagi bolalarda ekologik madaniyatni shakllantirishda yuqori samaradorlikka ega ekanligini ko'rsatdi. Tajriba-sinov ishlari davomida bolalarning ekologik bilimlari kengaygani, tabiatga nisbatan ijobiy munosabati mustahkamlangani hamda ekologik xulq-atvori va amaliy ko'nikmalari sezilarli darajada rivojlangani aniqlandi.

Bu esa ekologik ta'limni faqat nazariy mashg'ulotlar bilan cheklab qolmasdan, rivojlantiruvchi markazlar faoliyati bilan uyg'un holda tashkil etish muhim ekanligini tasdiqlaydi.

Tadqiqot davomida ekologik mazmundagi o'yinlar, kuzatishlar, tajribalar, loyiha ishlari va amaliy mashg'ulotlarning muntazam qo'llanilishi bolalarda ekologik tushunchalarni mustahkamlash bilan bir qatorda, ularni kundalik hayotda qo'llash ko'nikmalarini ham rivojlantirdi. Ayniqsa, bolalarning o'simliklarni parvarish qilish, tabiatni asrash, chiqindilarni saralash va tabiiy resurslardan oqilona foydalanishga doir faoliyatlarda faol ishtirok etishi ekologik madaniyatning amaliy komponenti shakllanayotganini ko'rsatdi. Tadqiqot natijalari maktabgacha ta'lim metodikasi bo'yicha mavjud ilmiy qarashlarni to'ldiradi va rivojlantiruvchi markazlarning ekologik ta'limdagi o'rnini yanada aniqroq yoritadi.

Rivojlantiruvchi markazlar bolalar uchun erkin, qiziqarli va faol ta'lim muhitini yaratib, ularning mustaqil izlanishi, kuzatishi, tajriba o'tkazishi hamda muammoli vaziyatlarni hal etish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Shu sababli ekologik ta'limni rivojlantiruvchi markazlar faoliyati bilan integratsiyalash pedagogik jihatdan maqsadga muvofiq hisoblanadi. Shuningdek, tadqiqot davomida ekologik madaniyatni shakllantirish samaradorligi tarbiyachining kasbiy kompetensiyasi, rivojlantiruvchi markazlarning moddiy-didaktik ta'minoti hamda ota-onalarning ta'lim-tarbiya jarayonidagi ishtirokiga ham bevosita bog'liq ekani kuzatildi.

Tarbiyachi tomonidan interfaol metodlar, didaktik o'yinlar va ekologik loyihalardan tizimli foydalanilishi bolalarda ekologik bilim va ko'nikmalarning barqaror rivojlanishiga xizmat qildi. Biroq tadqiqot davomida ayrim muammolar ham aniqlandi. Jumladan, ayrim maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ekologik yo'nalishdagi didaktik vositalarning yetarli emasligi, rivojlantiruvchi markazlarning jihozlanish darajasidagi farqlar hamda ota-onalarning ekologik tarbiya masalalaridagi faolligi bir xil emasligi metodikaning samaradorligiga ma'lum darajada ta'sir ko'rsatishi mumkin. Shu bois ekologik ta'limni samarali tashkil etish uchun rivojlantiruvchi markazlarni zamonaviy didaktik materiallar bilan boyitish, pedagoglarning ekologik kompetensiyalarini muntazam rivojlantirish hamda oila va maktabgacha ta'lim tashkiloti hamkorligini kuchaytirish zarur.

Umuman olganda, tadqiqot natijalari ishlab chiqilgan metodikaning ilmiy va amaliy jihatdan asosli ekanligini tasdiqladi. Rivojlantiruvchi markazlar asosida tashkil etilgan ekologik ta'lim bolalarda ekologik madaniyatni shakllantirishning samarali pedagogik mexanizmi bo'lib, uning maktabgacha ta'lim amaliyotiga keng joriy etilishi ekologik tarbiya sifatini oshirish, bolalarda tabiatga nisbatan ongli va mas'uliyatli munosabatni rivojlantirish hamda ekologik kompetensiyalarni mustahkamlashga xizmat qiladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Mazkur tadqiqot natijalari maktabgacha katta yoshdagi bolalarda rivojlantiruvchi markazlar asosida ekologik madaniyatni shakllantirishning pedagogik va metodik imkoniyatlari yuqori ekanligini tasdiqladi. Tadqiqot davomida ekologik ta'lim mazmunini rivojlantiruvchi markazlar faoliyati bilan integratsiyalash bolalarning ekologik bilimlari, amaliy ko'nikmalari, tabiatga nisbatan qadriyatli munosabati hamda ekologik mas'uliyatini rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatishi aniqlandi.

Tajriba-sinov ishlari natijasida rivojlantiruvchi markazlarda tashkil etilgan ekologik mazmundagi didaktik o'yinlar, kuzatishlar, tajribalar, loyiha ishlari va amaliy mashg'ulotlar bolalarning bilish faolligini oshirishi, ekologik tushunchalarni mustahkamlashi hamda ekologik madaniyatning tarkibiy komponentlarini kompleks rivojlantirishi isbotlandi. Ayniqsa, bolalarning tabiatni asrash, o'simlik va hayvonot dunyosiga g'amxo'rlik qilish, tabiiy resurslardan oqilona foydalanish hamda ekologik qoidalarga rioya etish bo'yicha ijobiy xulq-atvori sezilarli darajada shakllandi.

Tadqiqot davomida ekologik madaniyatni shakllantirish samaradorligi rivojlantiruvchi markazlarning mazmunli tashkil etilishi, zamonaviy pedagogik texnologiyalar va interfaol metodlardan foydalanish, tarbiyachilarning kasbiy kompetensiyasi hamda ota-onalar bilan hamkorlikning yo'lga qo'yilishiga bevosita bog'liq ekani aniqlandi.

Tadqiqot natijalariga asoslanib, quyidagi xulosalarga kelindi:

1. Rivojlantiruvchi markazlar maktabgacha katta yoshdagi bolalarda ekologik madaniyatni shakllantirishning samarali pedagogik vositasi hisoblanadi.
2. Ekologik ta'lim mazmunini rivojlantiruvchi markazlar faoliyatiga integratsiyalash bolalarning ekologik bilim, ko'nikma va kompetensiyalarini izchil rivojlantiradi.
3. Ekologik mazmundagi didaktik o'yinlar, kuzatishlar, tajribalar va loyiha faoliyati bolalarda tabiatga nisbatan ongli va mas'uliyatli munosabatni shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi.
4. Ishlab chiqilgan tadqiqot metodikasi maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ekologik tarbiya samaradorligini oshirishga xizmat qiladi va amaliyotga joriy etish uchun tavsiya etilishi mumkin.

Kelgusida rivojlantiruvchi markazlar faoliyatini raqamli ta'lim resurslari, STEAM yondashuvi hamda ekologik loyihalar bilan boyitish, shuningdek, pedagoglar va ota-onalar hamkorligini yanada mustahkamlash maktabgacha yoshdagi bolalarda ekologik madaniyatni shakllantirish samaradorligini oshirishga xizmat qiladi. Mazkur tadqiqot natijalari maktabgacha ta'lim tashkilotlarida ekologik tarbiya mazmunini takomillashtirish, metodik ta'minotni boyitish hamda bolalarda barqaror ekologik madaniyatni rivojlantirishga qaratilgan keyingi ilmiy izlanishlar uchun nazariy va amaliy asos bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. - Toshkent, 2020.
2. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining "Maktabgacha ta'lim va tarbiyaning davlat standarti to'g'risida"gi qarori. - Toshkent, 2020.
3. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi. "Ilk qadam" maktabgacha ta'lim tashkilotining Davlat o'quv dasturi. - Toshkent, 2022.
4. Mirziyoyev Sh.M. Yangi O'zbekiston strategiyasi. - Toshkent: O'zbekiston, 2021.
5. Ishmuhamedov R.J., Abduqodirov A.A., Pardaev A.X. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. - Toshkent: Iste'dod, 2018.
6. Tolipov O'.Q., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalar: nazariya va amaliyot. - Toshkent: Fan, 2017.
7. Xasanboyeva O.U. Maktabgacha pedagogika. - Toshkent: Cho'lpon, 2018.
8. Qodirova F.R., Toshpo'latova Sh.Q., A'zamova M.N. Maktabgacha pedagogika. - Toshkent: Tafakkur, 2019.
9. Nishonova Z.T., Alimuhamedov S. Yosh va pedagogik psixologiya. - Toshkent: O'qituvchi, 2018.
10. Vygotsky L.S. Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes. - Cambridge, MA: Harvard University Press, 1978.
11. Piaget J. The Child and the World. - Totowa, NJ: Littlefield, Adams & Co., 1973.
12. Montessori M. The Absorbent Mind. - New York: Holt, Rinehart and Winston, 1967.
13. Dewey J. Experience and Education. - New York: Macmillan, 1938.
14. Palmer J.A. Environmental Education in the 21st Century: Theory, Practice, Progress and Promise. - London: Routledge, 1998.
15. Davis J. Young Children and the Environment: Early Education for Sustainability. - Cambridge University Press, 2015.
16. Wilson R.A. Nature and Young Children: Encouraging Creative Play and Learning in Natural Environments. - New York: Routledge, 2018.
17. UNESCO. Education for Sustainable Development Goals: Learning Objectives. - Paris: UNESCO Publishing, 2017.
18. UNESCO. Education for Sustainable Development: A Roadmap. - Paris: UNESCO Publishing, 2020.
19. UNICEF. Early Childhood Development. - New York: UNICEF, 2019.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №7(1)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.